

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN: 2149 - 9225

Yıl: 3, Sayı: 11, Aralık 2017, s. 158-172

Yrd. Doç. Dr. Gülzar İSMAYİL

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Uluslararası İlişkiler,
Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, gulzarismail@comu.edu.tr

FİNLANDİYA İLE SOVYETLER BİRLİĞİ ARASINDA YAŞANAN KIŞ SAVAŞI'NA VE DEVAM SAVAŞI'NA TATAR TÜRKLERİNİN KATILIMI

Özet

Avrupa'nın kuzeyinde yer alan Finlandiya'da yaşayan azınlık halklardan birini Tatar Türkleri oluşturmaktadır. Türk-Tatar toplumunun Finlandiya'daki kökeni 1860'larda Rusya'nın İdil (Volga)-Ural bölgesinden gelen tacirlere dayanmaktadır. Rusya'da 1917 yılında Ekim Devrimi'nden sonra yaşanan olumsuzluklar ve sınırların kapanması Türk-Tatarların vatanlarına geri dönmelerini imkânsız hale getirmiştir. Finlandiya'nın Rusya'dan ayrılarak bağımsızlığını kazanması üzerine Türk-Tatarlar Finlandiya vatandaşlığını kabul etmekle bir İslâm cemaati gibi resmi olarak Fin hükümeti tarafından tanınmışlardır. Finlandiya Rusya'dan bağımsızlığını almak konusunda başarılı olsa da, zaman-zaman Rusya İmparatorluğu'nun varisi olan Sovyetler Birliği ile sorunlar yaşamaya devam etmiştir. Finlandiya'yı kendilerine vatan seçen Tatar Türkleri de Sovyetler Birliği'nin Finlandiya'ya karşı 30 Kasım 1939'da başlattığı Kış Savaşı'nda ve 1941-1944 yıllarında yaşanan Devam Savaşı'nda kahramanca savaşmışlardır. 150 yılı aşkın bir süredir Finlandiya'da yaşayan Tatar Türkleri ülke toplumu ile bütünleşme konusunda çok başarılı olmuşlardır. Çalışmada Tatar Türklerinin 1939 yılında Finlandiya-SSCB arasında yaşanan Kış Savaşı'na ve 1941-1944 yıllarında yaşanan Devam Savaşı'na katılımı ve Finlandiya toplumu ile başarılı bir şekilde bütünleşme sağlamaları konusu araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Finlandiya, SSCB, Tatar Türkleri, Kış Savaşı

PARTICIPATION OF THE TURKISH TATARS IN THE WINTER WAR AND IN THE ONGOING WAR BETWEEN FINLAND AND THE SOVIET UNION

Abstract

One of the minority peoples living in Finland are Tatar Turks. The origin of the Turkic-Tatar society in Finland is based on the merchants from the Idil (Volga) -Ural region of Russia, who has come in 1860s. After the October Revolution in 1917, the events which have been taken place and the closing of the borders made impossible for the Turks returning to their homeland. When Finland gained its independence from Russia, the Turkic Tatars became Finnish citizens and legally recognized by the Finnish government as an Islamic community. Although Finland has succeeded in getting its independence from Russia, but it has continued to have problems with the Soviet Union, the inheritor of the Russian Empire from time to time. The Tatar Turks, who have chosen Finland as their homeland, also fought heroically in the Winter War, which the Soviet Union launched against Finland on November 30, 1939 and in the Ongoing War between 1941-1944. Tatar Turks who lives in Finland for over 150 years have been very successfully integrated to the country's society. The study will explore the participation of Tatar Turks in the Winter War between Finland and USSR in 1939 and in the Ongoing War between 1941-1944, also theirs successful integration with Finnish society.

Keywords: Finland, USSR, Tatar Turks, the Winter War

Giriş

Finlandiya'nın bulunduğu İskandinavya yarımadasına yaklaşık 10.000 sene önce doğudan, bugünkü Rusya'nın Ural bölgesinden ve güneyden Baltıklar üzerinden insanlar göç etmeye başlamışlardır. Fin-Ugor dili konuşan bu insanlar bugünkü Finlilerin atalarıdır (Rayala, 2014: 9). Fin-Ugor dillerinde konuşan en büyük milletler Finliler, Macarlar ve Estonyalılardır. Finlandiya Orta Çağ'dan 19. yüzyılın başına kadar İsveç'in bir parçası olmuştur. Rusya ve İsveç, Finlandiya'da egemen olmak için birçok kez savaşmışlardır. 1809 yılında, Rusya'nın İsveç'i yenmesi sonucunda bütün Finlandiya, Rusya'nın egemenliğine geçmiştir. 1809-1917 yılları arasında Finlandiya, Rusya'nın bir parçası olmasına rağmen özerkti; yani Finliler bazı konularda bağımsız olarak karar verebilme hakkına sahiplerdi. Ancak, Finlandiya'nın hükümdarı, Rusya İmparatoru'ydu (Rayala, 2014: 32). 20. yüzyılın başında Rusya, Finlandiya'nın özerkliğini kısıtlamaya başladı. Rusya'da yaşanan Ekim 1917 Devrimi Finlandiya meselesinde önemli

değişimlere neden olmuştur. Devrimden üç ay sonra, Aralık 1917'de Finlandiya bağımsızlığını ilân etmiş ve Rusya'da iktidarı ele geçiren Bolşevikler de bunu tanımış olsalar bile, Finlandiya 1918 Ocak ayında Kızıl ordu işgalinden, Helsinki'de komünistlerin gerçekleştirdiği darbeden kendini kurtaramamıştır (Gökgöz, 2008: 20). 1918 baharında Finlandiya'da, işçi nüfusunu temsil eden Kızıllar ve burjuva ve toprak sahiplerini temsil eden Beyazlar arasında iç savaş çıktı. Rusya Çar ordusunun Fin generallerinden Mareşal Carl Gustaf Emil Mannerheim'ın, I. Dünya Savaşı'nın mağlubu Alman ordusu desteğinde dört aylık direnişisi ile Sovyet hâkimiyetine son verilmiş, 1919 Mart'ında Anayasanın kabulü ile Cumhuriyet ilan edilmiştir. 1920 Ekim'inde imzalanan Dorpat antlaşması ile Sovyet Rusya, Finlandiya'nın bağımsızlığını tanımıştır (Armaoğlu 1988: 191).

Finlandiya'da yaşayan azınlıklar arasında en iyi örgütlenmiş ve Fin toplumu ile uyumlu bir şekilde bütünleşmiş olanlar Tatar Türkleridir. Sayıları günümüzde 600-700 kişi civarında olan Tatar Türkleri 19. yüzyılın sonlarından başlamakla Rusya'dan Finlandiya'ya göç ederek yerleşmişler. Sovyetler Birliği'nin Finlandiya'ya karşı 1939-1940 yıllarında sürdürdüğü Kış Savaşı'nda ve 1941-1944 yılları arasında Devam Savaşı'nda Tatarlar da Finlandiya'nın tarafında savaşmış ve yeni vatanlarını kahramanlıkla savunmuşlardır (Daher, Hannikainen, Heikinheimo, 2012: 89).

Çalışmanın birinci bölümünde Tatar Türkleri hakkında verilen genel bilginin yanı sıra onların Finlandiya'ya yerleşme süreçleri ele alınacaktır. İkinci bölümde Finlandiya'ya karşı Sovyetler Birliği'nin başlattığı Kış Savaşı'nda ve Devam Savaşı'nda Tatar Türklerinin katılımı ve ülke topraklarının bağımsızlığı yolunda verdikleri mücadele konusuna değinilecektir. Üçüncü bölümde Finlandiya'da yaşayan en iyi örgütlenmiş azınlıklardan olan Tatar Türklerinin bu ülkenin kültürünü benimseyip toplumla tamamen bütünleşme başarısı ele alınacaktır.

1. Finlandiya'da Yaşayan Tatar Türkleri

Günümüzde Tatar kelimesi Rusya Federasyonu sınırları içinde yaşayan Kazan Tatarları ve 2014 yılında Rusya Federasyonu'nun kendi topraklarına birleştirdiği Kırım'ın (uluslararası toplumun çoğunluğu tarafından tanınmamakla birlikte) yerli nüfusu olan Kırım Tatarları ile ilgili kullanılmaktadır. 1917 Ekim Devrimi'nden sonra Kazan Tatarları için Tatar Özerk Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti oluşturuldu. 1990'dan beri bu özerk cumhuriyet Tataristan Cumhuriyeti olarak adlandırılmaktadır. 1921 yılında Kırım Tatarlarının çoğunlukta olduğu Kırım bölgesinde yeni bir Kırım ÖSSC de kuruldu. 1944 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri İ. Stalin'in emri ile Kırım Tatarları Kırım'dan sürgün edildikten sonra Kırım Özerk Cumhuriyeti 1945 yılında ortadan kaldırıldı (Kırmskie Tatarı, 1999: 301). Sovyetler Birliği'nin çöküşünden

sonra Kırım Tatarları Kırım'a dönmeye başladılar. Rusya Federasyonu'ndaki Tatarların dışında dünyanın çeşitli bölgelerinde Tatar adını taşıyan birçok irili ufaklı grup bulunmaktadır. Tataristan Cumhuriyeti'nin bilimsel çevrelerinin görüşüne göre, dünyadaki tüm Tatar grupları tek bir Tatar ulusunu teşkil ederler (İshakov, 2001: 11) ve bütün bu Tatar gruplarının ortak kökenini, Ortaçağ'da ortaya çıkmış olan Altın Orda Tatarları oluşturur. Dünyanın farklı bölgelerine yayılan Tatarlar yeni yerlerde karşılaşılan koşullar ve yerel etnik gruplarla etkileşim sonucunda gerek dil, gerekse kültürel yönden değişimler geçirerek kendilerine özgü özellikler kazandılar. Bununla birlikte bütün bu topluluklarda soyadı olarak "Tatar" adı korundu ve aradaki farklılıklar coğrafya terimleri (şehir ya da bölge adları) kullanılarak belirtildi: Kazan Tatarları, Kırım Tatarları, Sibiry Tatarları, Litvanya Tatarları, Bucak Tatarları vs. (İshakov, 2014: 749).

Finlandiya Tatar nüfusu 1930 yılında kurulan Tampere Fin-Türk Halk Mektebini Himaye Cemiyeti nizamnamesine göre yaklaşık 800, Zuhur Tahir'in 1955 tarihli Finlandiya Türkleri adlı risalesine göreyse tahminen 900 olarak verilir (Gökgöz, 2008: 8). Say itibarıyla küçük bir topluluk olmalarına rağmen Tatar Türkleri bir taraftan Finlandiya toplumuna uyum sağlamayı başarmış, diğer taraftan da Tatar kimliğini ve kültürünü muhafaza etmişlerdir. Finlandiya Tatarlarının tarihi 19. yüzyılın ikinci çeyreğine dayanmaktadır. 1809 yılında Finlandiya özerk bir bölge olarak İsveç hâkimiyetinden Rusya İmparatorluğu'nun hâkimiyetine geçtikten sonra Finlandiya'da kısa sürede Rus askeri bölmeleri oluşmaya başladı. Finlandiya'ya ilk gelenler Viborg ve Sveaborg kalelerine askeri hizmete gönderilen Tatarlar idi. Onlar hakkında bilgileri Finlandiya'nın Ulusal Arşivi'nde korunan 1836, 1850 ve 1871 yıllarına ait defterlerden öğrenmekteyiz (Kaya, 2005: 22). Finlandiya'da yaşayan ilk Türk-Tatar toplumunu 1860'larda Rusya'nın Volga-Ural bölgesinden gelen tüccarlar oluşturmaktadır. Onlar genellikle Nijninogorod İlinin Sergeç ilçesindeki Mişer Tatar köylerinden gelen ve Mişer şivesini konuşan Tatar köylüleriydi. Onların konuştuıkları Mişer şivesi, Oğuz-Türkmen lehçesi ile benzerlik gösterir (Halen,1995:123). Önceleri ticaret ancak kış zamanlarında ve tüccarların kendi yaşadıkları arazilerin sınırları içinde yürütölmekteydi. Zaman içinde tüccarlar demir yolu ile Rusya'nın Sankt-Petersburg kentine ve oradan da Finlandiya Grandüklüğü'ne bağlı olan Teri-yoki ve Viborg'a kadar varmaya başladılar (Gimadiyeva, 2008: 189). Tatarlar Finlandiya'nın farklı bölgelerinde elbise ve kürk satan mağazalar açtılar ve böylece sürekli olarak Finlandiya'ya yerleştiler. (Halen, 2005: 3). Rusya'da 1917 yılında Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesinin ve Finlandiya'nın bağımsız bir ülke statüsü kazanmasının ardından Tatar Türkleri bundan sonraki hayatlarını nerede sürdürecekları konusunda karar vermek zorunda kaldılar. İşçi ve köylülerin birliği olduğunu ilan eden Sovyetler Birliği Finlandiya'da başarılı ticaretle uğraşan Tatar Türklerini tabii ki, geri kabul etmeyecekti. SSCB'de kurulan yeni siyasi sistem Tatar

Türklerinin vatanlarına geri dönmelerini engelledi ve onlar Finlandiya'da kalmaya karar verdiler.

Finlandiya yaşayan Tatar Türkleri ulusal kimliklerini, kültürlerini ve Müslüman inançlarını korumak amacıyla kendi topluluklarını oluşturmak için faaliyetlerde de bulundular. Müslüman cemaati, daha 1836 yılından beri Finlandiya'da mevcut idi. O, Orenburg Ruhani Meclisi'nin bünyesindeydi. Ancak bu Meclis'in yasal statüsü yoktu. 1915 yılında Helsingfors (Helsinki) Müslümanlarının yardım teşkilatı kuruldu (Daher ve Bilal, 2007).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1917 yılında Finlandiya'nın Rusya'dan ayrılarak bağımsızlığını kazanması ve 1919 yılında yeni bir Anayasa'nın kabulü üzerine, Finlandiya'da yaşayan Tatar Türkleri yeniden teşkilatlanmak durumunda kalmış ve Ufa'daki "Müslümanların Merkez-i Diniye Nezaret'i'nden ayrılmıştır (Binark, 2002:869). Finlandiya'da yaşayan Tatarların Ufa'da bulunan bu merkezden ayrılmasının en önemli nedenleri Rusya'da yaşanan devrim sonucu yeni Bolşevik rejimin ortaya çıkması ve Sovyet Rusya-Finlandiya sınırından ulaşımın zorlaşmasıydı. Yaşanan gelişmeler sonucunda Tatar Türkleri yeniden örgütlenmek ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu amaç doğrultusunda Tatar Türkleri 1925 yılında Finlandiya İslam Cemaati (Suomen Muhamettilainen Seurakunta) adlı bir teşkilat oluşturmuşlardır. O tarihlerde hukukçu, tarihçi ve siyasetçi Ord. Prof. Dr. Sadri Maksudi Arsal (Taşu 1880 – İstanbul 1957), söz konusu teşkilatın tüzüğünü hazırlamıştır (Ayda,1991: 115). Arsal Rusya Duma'sında Finlandiya özerk Bölgesinin temsilcisi olarak faaliyetlerde bulunmuştu (Elmgren, 2015: 13). Bu çalışmalar sonucunda Finlandiya Hükümeti, Finlandiya İslam Cemaatini resmi olarak tanımıştır. Finlandiya Türkleri için çok önemli olan bu gelişmeden sonra onların vatanları olan eski Rusya ile ilişkileri kopma noktasına gelmiştir.

2. Finlandiya ile Sovyetler Birliği Arasında 1939-1940 Yılında Yaşanan Kış Savaşı'nda ve 1941-1944 Yıllarında Yaşanan Devam Savaşı'nda Tatar Türklerinin Katılımı

Uygarlık tarihinin dönüm noktalarını belirleyen savaşlar, verdikleri zararın yanı sıra trajik içerikleri ile de önemlidirler. Yüzyıllar boyunca harp sanatı gelişerek kendi devrinin artan taleplerine cevap vermeye çalışan bir mükemmelliğe ulaşmıştır. Harp sanatı ile teknoloji geliştikçe siyasî anlaşmazlıkların boyutu da büyümektedir (Sarıahmetoğlu ve Kemaloğlu, 2016: 7). Sadece 20. yüzyılın değil, tüm uygarlık tarihinin en ağır kayıplara yol açan savaşları 1. ve 2. Dünya savaşları olmuştur. Sovyetler Birliği'nin Finlandiya'ya karşı başlattığı ve bu ülkenin bağımsızlığı ve toprak bütünlüğüne tehdit oluşturan Kış Savaşı ve Devam Savaşı 2. Dünya Savaşı dönemine denk gelmiştir.

Sovyet Devleti ile Nazi Almanya'sı arasında 23 Ağustos 1939'da imzalanan saldırmazlık paktına (Molotov-Ribbentrop Paktı) ek olarak düzenlenen gizli protokolle Sovyetler ve Almanya, Doğu Avrupa'yı kendi aralarında paylaşma konusunda anlaştılar. Buna göre, Polonya'nın batısı ve Litvanya Almanlara, Polonya'nın doğusu ile Letonya, Estonya ve Finlandiya Sovyetlere bırakılacaktı (Sariahmetoğlu ve Kemaloğlu, 2016: 343). Sovyetler Birliği'nin amacı Birinci Dünya Savaşı sonunda kaybettiği Baltık topraklarına tekrar sahip olmaktı. Sovyetler Birliği 27 Eylül 1939'da Estonya'dan kendisine deniz ve hava üsleri verilmesini talep etti ve talebin yerine getirilmemesi durumunda, ülkenin işgal edileceğini bildirdi. Estonya, Sovyetler Birliği ile 28 Eylül 1939'da karşılıklı yardım antlaşması imzalamak zorunda kaldı. Sovyetler Birliği, bu antlaşma sonucunda Estonya'da deniz, kara ve hava üslerini oluşturduktan sonra, 5 Ekim'de Letonya, 12 Ekim 1939'da Litvanya ile imzaladığı karşılıklı yardım antlaşmalarıyla, bu ülkelerde de üsler elde etti (Sariahmetoğlu ve Kemaloğlu, 2016: 23). Baltık ülkeleri ile bu anlaşmaları sağlayan Sovyetler Birliği, Finlandiya'ya da aynı talepleri sundu. SSCB yönetimi Finlandiya'dan Leningrad'a bitişik olan Karelya Kıstağını ve Finlandiya Körfezi'ndeki bazı adaları istedi. Bunun karşılığında Finlandiya'ya Sovyetler Birliği'nin sınırları içinde bulunan bazı topraklar verilecekti. Finlandiya Yönetimi bu öneriyi kabul etmedi. Sovyetler Birliği, Finlandiya Hükümeti'nin ret cevabını "düşmanca bir hareket" olarak değerlendirdi ve 30 Kasım 1939'da Finlandiya'ya karşı savaş açtı (Savçenko, 2011: 439). Sovyet-Fin Savaşı 30 Kasım sabah erkenden başladı. Sovyet Ordusu'nun 9 savaş uçağı Helsinki'nin merkezini bombalamağa başladı ve 40 sivil hayatını kaybetti (Rovsing ve Weper, 2010). Daha önce 26 Kasım 1939'da Sovyet Hükümeti Finlandiya Hükümeti'ne Finlandiya tarafından bombardımana maruz kalınması ile ilgili bir itiraz notası yolladı. Bununla da savaşın başlatılmasının tek sorumlusu Finlandiya ilan edildi. Sovyetler Birliği yönetiminin amacı Finlandiya sınırına çok yakın, 30 km. mesafede bulunan Sovyetler Birliği sınırları içindeki Leningrad kentinin güvenliğini sağlamaktı. Bazı araştırmacılara göre aslında Sovyetler Birliği yönetiminin amacı ani bir saldırı ile kısa sürede kuzey komşusunun ordusunu yenmek, Finlandiya'yı işgal etmek ve ülke yönetimine Moskova'nın belirleyeceği komünist bir yönetim getirmektir (Kabanen,1995: 46). Ancak savaşın başlanmasının akabinde Kızıl Ordu Fin ordusunun güçlü direnci ile karşı- karşıya kaldı ve Finlilerin Karelya kıstağında esas savunma hattını geçemedi. Cephenin Ladoga Gölünden Kutup Bölgesi'ne kadar olan diğer bölümlerinde Sovyet ordusu beklenen başarıya ulaşamadı ve Finlandiya'nın iç bölgelerine doğru küçük bir ilerlemeden sonra 1939 yılının Aralık ayında savunmaya geçti. Savaş başladığında Fin ordusunun 130 uçağı, 30 tankı ve 250 bin askeri vardı. Batı devletleri Finlandiya'ya yardım edeceklerine söz vermişlerdi. Bu nedenle Fin Hükümeti SSCB yönetiminin sınırı değiştirme talebini kabul etmemiştii ve askeri donanımı yetersiz ol-

masına rağmen savunmaya karar vermişti. Sovyet ordusunun ise 3900 savaş uçağı, 6500 tankı ve 1 milyon askeri vardı (Kabanen, 1995: 47).

İkinci Dünya Savaşı sırasında Finlandiya Sovyetler Birliği'ne karşı iki kez savaşmıştır. Önce 1939–1940 yıllarında Kış Savaşı ve sonra 1941–1944 yılları arasında Devam Savaşı. Kış Savaşı da iki aşamaya ayrılır. İlk aşama 30 Kasım 1939 yılından 10 Şubat 1940 yılına dek (Mannerheim hattının geçilmesine kadar), ikinci aşama ise 11 Şubat-12 Mart 1940 yıllarında devam etmişti (Rjeşevski, 2009: 8). Finlandiya Ordusunun Başkomutanı Mareşal Carl Gustaf Emil Mannerheim' di. Mannerheim Finlandiya'nın savaşa hazır olmadığını ve savaşı kazanmasının imkânsız olduğunu biliyordu. Ancak o, Batı devletlerinden Finlandiya'ya istenen yardım ulaşana dek Sovyet ordusunun saldırıları karşısında savunma taktiğini seçmişti (Lehtinen, 2009). Mannerheim'in emri ile oluşturulan Mannerheim hattının güçlendirilmesi sonucunda Sovyet ordusu uzun süre ilerleme sağlayamadı. Bu başarısızlığın önemli nedenleri arasında Fin askerlerinin yerel coğrafi özellikleri iyi bilmesi ve Finlandiya'nın Rusya'dan daha sert iklim koşullarına sahip olması gösterilebilir. Fin keskin nişancıları da Sovyet ordusuna ciddi kayıplar yaşatmaktaydı. Savaşın efsanevi kahramanlarından birisi "Beyaz ölüm" lakaplı Finli asker Simo Heühe dünya tarihinin en başarılı keskin nişancısı olarak bilinmektedir. Sovyetler Birliği'nin Finlandiya'ya karşı yürüttüğü savaşlarda Heühe toplam 542 düşman askerini etkisiz hale getirmiştir (Lehtinen, 2009).

Finlandiya'nın başvurusu üzerine, 9-14 Aralık 1939'da Cenevre'de Milletler Cemiyeti'nde Sovyetler Birliği'nin Finlandiya'ya karşı başlattığı savaş konusu görüşülmeye başlandı. Milletler Cemiyeti, 14 Aralık 1939'da, sözleşmeyi ihlal ettiği gerekçesiyle Sovyetler Birliği'ni Cemiyet üyeliğinden ihraç etti. Böylece Cemiyet tarihinde ilk ve son olarak bir ülke Milletler Cemiyeti'nden ihraç edilmiş oluyordu. 1934'te Milletler Cemiyeti'ne giren Sovyetler Birliği yaklaşık 5 yıl Konsey'de daimî üye olarak temsil edilmişti (Kıran, 2008: 33). 1939 yılının sonlarında Sovyet Genel Ordu Merkezi'nin hazırladığı yeni askeri operasyon sonucunda Sovyet Ordusu büyük kayıplarla da olsa Finlandiya arazilerinin içlerine doğru ilerlemeyi başardı. Fin ordusu Batı devletlerinden beklenen yardımın ulaşmaması nedeniyle sıkıntılar yaşamaktaydı. Finliler, ülkelerini Sovyet işgalinden kahramanca savunuyorlardı. Ancak, Finlandiya, savaşta diğer devletlerden beklenen yardımı alamayınca barış görüşmelerini kabul etmek zorunda kaldı. 13 Mart 1940'da Sovyetler Birliği ile Finlandiya arasında Moskova Barış Antlaşması imzalandı. Sovyetler Birliği yönetiminin Finlandiya'ya karşı başlattığı savaştan beklentileri gerçekleşmedi. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri İ. Stalin Kış Savaşı'nın sadece 12 gün süreceğini tahmin etmişti. O, Finlandiya'nın çok kısa sürede yenileceğini düşünmüştü. Ancak beklentilerin aksine savaş daha uzun sürdü ve 105 gün süren Kış Savaşı'nın sonucunda Sovyet Ordusu 25000 askerini kaybetti. Mos-

kova barış anlaşması ile sona eren savaşın sonucunda 57000 km² Finlandiya toprağı Sovyetler Birliği'nin eline geçti (Rovsing ve Weper, 2010). Finlandiya savaş sonucunda topraklarının bir kısmını kaybetse de, Finliler için büyük öneme sahip olan bağımsızlığı korumayı başardı. Finlandiya'nın bu savaşta ödediği ağır bedel aynı zamanda sert bir gerçeklik dersi idi. O dönemin Finlandiya yönetimi yabancı devletlere güvenmenin büyük bir yanlış olduğunu anlamıştı (Suomi, 2015: 23). Birçok Avrupa ülkesine sosyalist rejimi getirmesinden dolayı savaşlardan sonra Finliler, Sovyetler Birliği'nin Finlandiya'ya karşı da aynı politikayı uygulayacağından endişeliydi. Buna rağmen, Finlandiya, Sovyetler Birliği ile ilişkiler kurmayı, tarafsız ve bağımsız dış politika yürütmeyi ve Batılı devletlerle ekonomik ilişkileri geliştirmeyi başardı (Oesch, 2001: 38). 1939 yılında başlayan, ancak sonra Devam Savaşı'na dönüşen Kış Savaşı'nın sonucunda Finlilerin 100000'den fazla, Sovyet tarafının ise daha çok (130000) asker kaybettiği sonralar ortaya çıktı. Böylece, o dönemin Sovyet yöneticilerinin izinsiz ve habersiz bir şekilde Sovyet-Fin sınırını Leningrad (şimdiki Petersburg) şehriden bağımsız Finlandiya'ya doğru çekmeleri çeyrek milyon insanın hayatına mal oldu (Belyayev, 2014).

Sovyet Ordusu Finlandiya'ya saldırdığı zaman Tatar Türkleri de Finlilerle beraber yeni vatanlarının bağımsızlığı için mücadeleye katıldılar. 1919 yılında yürürlüğe giren anayasa ile Finlandiya'da yaşayan tüm yabancı uyruklularla beraber Tatar Türklerine de Finlandiya vatandaşlığını kabul etme hakkı tanınmıştı (Elmgren, 2015: 28). 2. Dünya Savaşı başladığında Finlandiya'da yaşayan Tatar Türklerinin birçoğu vatandaşlık hakkına sahip değildi. Finlandiya'da yaşayan ve ülkenin vatandaşı bile olmayan bazı Tatar Türkleri gönüllü olarak orduya kayıtlarını yaptırmışlardı. Kış ve Devam Savaşı'nda 150'den fazla Tatar erkeği cephede asker gibi savaşmış veya nüfus koruma görevlerinde yer almıştır. Savaşa katılanlardan 100'ü asker, 38'i astsubay, 8'i subay, 2'si askerî yetkili, 5'i askerî personel ve 1'i gemi personeli olarak görev yapmışlardır. 21 Tatar bayan savaş döneminde Lotta Svard örgütünde çalışmışlardır (Leitzinger, Antero, Atık, Ali & İkola, Jaakko Oskari, 1940). Rusça bildiklerinden dolayı savaş ilerledikçe Tatarlar daha çok istihbarat ve sorgulamalarda ve askerî propaganda yayınlarında kullanılmaya başlandı (Nieminen, 2006). Finlandiya'nın savunmasında gösterdikleri yiğitlik ve kahramanlıktan dolayı Tatar Türklerinden 156 erkek ve 21 kadın Finlandiya Ordusu'nun Başkomutanı Mareşal Karl Gustav Emil Mannerheim tarafından teşekkür plaketi ile ödüllendirilmiştir. Tatarlardan 28 kişi bu savaşlarda farklı yaralar almış ve 7 kişi savaş gazisi olmuştur. On Tatar Türkü ise şehit olarak Finlandiya toprağında ebedi uyumaktadırlar. Onların cenazeleri Finlandiya İslam Cemaatine ait olan Helsinki Müslüman Mezarlığı'nda defnedilmiştir. Savaştan sonra Helsinki şehir merkezinde bulunan İslam Mezarlığı'na Finlandiya'ya karşı yürütölen savaşlarda şehit olan Tatarların isimlerinin yazıldığı anıt konulmuştur. Bu anıtın üzerinde ay yıldız işareti ve

“Pro-Finlandiya 1939-1944” yazısı bulunmaktadır (Küçük, 2012: 16). Şehit olan Tatarlar listesindeki üç kişi Kış Savaşı'nda, diğer yedi kişiyse Devam Savaşı'nda hayatlarını kaybetmişlerdir (Suomen Islam- Seurakunta, 1975: 36).

Tatar Türklerinin Sovyetler Birliği ile Finlandiya arasında yaşanan savaşlara katılmalarına büyük önem veren Mareşal Mannerheim 18 Aralık 1942 yılında “askeri andını inançlı bir şekilde şehitlik zirvesine taşıyabilen genç Türklerin hatırası için Zinnetulla Ahsen Böre¹’ye hediye ettiği Kutsal Kuran’dan” dolayı teşekkür etmişti (Elmgren, 2015: 28).

3. Tatar Türklerinin Finlandiya Toplumunda Kimlik Araşları ve Bütünleşme Başarısı

Tatar topluluğu Finlandiya’nın eski ulusal azınlıklarındandır. Günümüzde Tatar Türklerinin büyük çoğunluğu Finlandiya’nın başkenti Helsinki’de; diğer kısmı ise Tampere, Jarvenpaa, Turku ve Kotka şehirlerinde yaşamaktadırlar. Şu anda Finlandiya’da 700 civarında Türk-Tatar yaşamaktadır, onlardan 600 kişi Finlandiya İslam Cemaati’nin (Suomen Islam-seurakunta) üyesidir. 100 kişi ise 1943 yılında kurulan Tampere İslam Cemaati’ne dâhildir (Daher, 2017).

¹ Z.I.Ahsen Böre, (1886-1945), Aktuk’ta doğmuş, daha sonra Petersburg’a geçmiş ve burada Safiye Kemaletdin hanım ile evlenmiştir. Ahsen Böre 1920 yılında Tampere’ye gelmiş ve 1922 yılında da bir işyeri açarak ticarete atılmıştır. Zamanla önde gelen tüccarlar arasına girmiştir. Gerek Türkiye’de gerekse de Finlandiya’da çeşitli yardımlarda bulunmuştur. En önemli faaliyeti Kur’an-ı Kerimi Finceye çevirtmek olmuştur. 1945 yılında vefat etmiştir. Mezarı Helsinki’deki İslam mezarlığındadır. Hayatı hakkında daha fazla bilgi için Bkz. Baibulat, Muazzez, Tampereen Islamilainen Seurakunta: Juuret ja Historia, Tampere İslam Mahallesi: Nigızı ve tarihi/ Tatar diline tercüme Ölken Ali. Tampereen Islamilainen Seruakunta, Jyvaskyla 2004, s.126

Daha önce belirtildiği üzere Tatarlar bağımsız Finlandiya'nın vatandaşları oldular ve Fin toplumunun oluşumuna katkı sağladılar. Ancak onlar Fin medeniyeti ile uyum içinde bütünleşme sağlamalarına rağmen beşinci kuşakta bile kendi kültürel özelliklerini muhafaza etmeyi başardılar. Tatar Türklerinin kendi kültürel miraslarını bu kadar iyi korumalarında en önemli etken konuştukları dildir. Tatar Türkleri ulusal kimliklerini korumak adına uzun yıllar okullaşma sorununun çözümü arayışlarında bulunmuşlardır. Onlar 1923 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun yerinde kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkiler kurmak ve özellikle okullaşma konusunda Türkiye'den destek ve yardım almak üzere müracaat etmişlerdir. Bu yönde Tampere'de 1930'da kurulan Fin-Türk Halk Mektebini Himâye Cemiyeti, ilk mektebe Cumhuriyet hükûmetinden öğretmen istemek suretiyle temas da sağlamıştır. 1948'de Helsinki'de bir Tatar İlkokulu eğitime başlamıştır (Küçük, 2012: 114). Türk Halk Mektebi olarak adlandırılan ve derslerin bir kısmı Fince, bir kısmı Tatarca okutulan bu okulun maddi desteğini İslam Cemaati ve Helsinki Belediyesi ortaklaşa üstlendi. Ancak 1969'da gerçekleştirilen eğitim reformu sonucunda okulun faaliyete devam etmesi imkânsız duruma geldi, çünkü öğrenci sayısının azlığı nedeniyle devletin sağladığı maddi destek durduruldu (Yorma, 1996: 6). Tatarca dersleri akşam ya da hafta sonu kursları ve yaz okulu şeklinde devam ettirildi. Tatarlar genellikle evde ve toplumda kendi ana dillerinde konuşurlar ve böylece çocuklar onu ilk dil olarak öğrenirler. Tatar Türk kimliğinin oluşumuna katkı sağlayan en önemli etken genç kuşakların yetiştirilme tarzıdır, bundan ise sadece ebeveynler değil, aynı zamanda büyük anne ve babalar, akrabalar da sorumludurlar (Daher, Hannikainen ve Heikinheimo, 2012: 93). Dil ve kültür eğitimi topluluğun hafta sonları düzenlediği çocuk oyun gruplarında ve sonbahar, ilkbahar ve yaz aylarında düzenlenen ana dili kurslarında gerçekleştirilir. Gençler erken yaşlardan toplulukla ortaklaşa faaliyet gösteren örgütlerin etkinliklerine katılırlar. Ana dili öğretmenleri genellikle topluluk üyeleridir. Önceleri bu dil kursları Türkiye'den ek kaynaklar almaktaydı. Özellikle 2. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan Soğuk Savaş döneminde Tatar Türkleri Türkiye ile sıkı ilişkiler sürdürmüşlerdir. Soğuk Savaşın bitmesi ve akabinde Sovyetler Birliği'nin çökmesi ile Tatar Türkleri tedricen Sovyetler Birliği'nin bir parçası olan Tataristan'la daha geniş ilişkiler kurmaya başlamışlardır. Günümüzde eğitim ve dini hizmetlerin gerçekleştirilmesi konusunda Tatar Türkleri Tataristan'dan destek almaktadırlar. Fincenin Finlandiya'da yaşayan diğer tüm azınlıkların dillerine etki göstermesine rağmen Tatar topluluğu uzun yıllar boyunca ana dilini çok başarılı bir şekilde korumayı başarmıştır. Tataristan Cumhuriyeti ile olan kültürel ilişkiler de Tatar Türkçesinin önemini korumasına katkıda bulunmuştur. Bununla beraber son yüzyıl içinde Tatar Türkçesi Anadolu Türkçesi ve Kazan Tatar Türkçesi ile zenginleşmiştir (Daher, Hannikainen ve Heikinheimo, 2012: 95). Dille beraber çifte

kimliğin oluşumunda ve korunmasında rolü olan diğer etkenler nelerdi? Birinci ve ikinci kuşaklar kendi özverileri, güçlü iradeleri ve karşılıklı dayanışmaları sayesinde topluluğun oluşumu için güçlü manevi ve maddi temeli kurdular. Topluluğun çekirdeğini oluşturan aile onlar için her şeyden elzem öneme sahipti. Topluluğun kuşaktan kuşağa yaşattığı gelenekler sayesinde gençler soy-kökenlerini ve ulusal kimliklerini iyi bilmekte, özgüven ve özsaygı duyguları taşımaktadırlar. Aile ve akrabalarla olan sıkı ilişkiler birlik ve güvenlik duygusu vermektedir ve bu da olumlu bir şekilde tüm topluluğa yansımaktadır. Ancak Tatar kültürel mirasının geliştirilmesi büyük çabalar gerektirmiştir. Son yüzyıl zarfında Tatar Türkleri kendi kültürlerinin yanı sıra Fin kimliğini de geliştirmişlerdir (Daher, 2017). Finlandiya topluluk üyelerinin evi ve vatanına dönüşmüştür.

Finlandiya Tatarlarının ulusal kimliklerini korumalarına yardımcı olan önemli etkenlerden biri de inandıkları İslam dini olmuştur. Bu, topluluğun üyelerini bir araya getiren ve bireyler arası ilişkileri geliştiren nedenlerden birisidir. Tatarlar İslam dinini Volga boyunda yaşayan ve 10. Yüzyılda bu dini kabul eden ecdatları eski Bulgarlardan miras olarak almışlardır. 1923 yılında Finlandiya'da "Din özgürlüğü hakkında" yasanın kabul edilmesinden sonra 24 Nisan 1925 yılında Finlandiya'nın Müslüman cemaati resmi olarak tescil edildi. Finlandiya Batı Avrupa'da Avusturya'dan sonra Müslüman cemaatini yasal olarak tanıyan ikinci devlettir (Gimadiyeva, 2008: 190). 1963 yılında Tatar Müslüman cemaatinin ismi Fin İslam Cemaati olarak değiştirilmiştir. Günümüzde Topluluk Tatar çocuklarının eğitim yılında ve yaz okullarında din eğitimi alması için gereken faaliyetleri sürdürmektedir. Din eğitimi imamlar tarafından Tatarca sağlanır. 1960'lı yılların başlarından itibaren topluluk imamları Türkiye'den davet ediyordu. Ancak Sovyetler Birliği'nin çökmesinin ardından dinî nikâhlar, düğünler, cenazeler ve diğer dinsel törenlerin gerçekleştirilmesi amacıyla Rusya Federasyonu'nun Tatar cemaatlerinden imamlar davet edilmektedirler (Daher, Hannikainen ve Heikinheimo, 2012: 96).

Topluluk sadece dinî bir cemaat olmayıp, aynı zamanda kültürel mirasın korunmasına yardımcı olan bir ortak dil ve kültür birliği olduğundan dolayı kültür ve spor kulüplerini manevi ve maddi olarak desteklemektedir. 1935 yılında kültür derneği olan Finlandiya Türkleri Birliği, 1945 yılında ise "Yıldız" spor kulübü kurulmuştur (Gökgöz, 2008:1).

Tatar topluluğunun binası Helsinki kentinin merkezindedir. Merkez topluluğun mülkiyetidir ve 1960 yılında inşa edilmiştir. Yarvenpaa kentinde 1943 yılında inşa edilen cami önceleri dünyanın en kuzey camisi olarak bilinmekteydi. Turku ve Kotka kentlerinde de mescitler faaliyet göstermektedir (Daher, 2017).

Sonuç

19. yüzyılın sonlarından itibaren Rusya'dan Finlandiya'ya ticari amaçlarla gelen Tatar Türkleri zaman içinde bu ülkeye yerleşmekle sıkı örgütlenmiş bir topluluk oluşturmuşlardır. Ekim 1917 yılında Rusya'da yaşanan devrimden sonra aynı yıl Finlandiya'nın bağımsızlığını kazanması üzerine yüzlerce Tatar Türkü kendi memleketlerine geri dönmeden Finlandiya'yı kendilerine yeni vatan olarak seçmişlerdir. Tatar Türkleri Sovyetler Birliği'nin Finlandiya'ya karşı 1939-1940 yıllarında başlattığı Kış Savaşı'na ve daha sonra 1941-1944 yıllarında Devam Savaşı'na Finlilerle beraber katılmakla kahramanlıkla savaşmış, şehitler vermiş, gazi olmuşlardır. Savaşlardan sonraki dönemlerde onlar Finlandiya'nın yeniden kalkınması ve güçlenmesine katkı sağlamışlardır.

Günümüzde Finlandiya Tatarları ulusal kimliğini ve kültürünü çok iyi bir şekilde muhafaza etmekle yabancı toplumla başarılı bir bütünleşme örneğini teşkil eden topluluktur. Onlar hem Finlandiya vatandaşı gibi topluma çok iyi uyum sağlamayı başarmış, aynı zamanda kendi kimlik ve kültürlerini kaybetmemek adına çok sıkı bir şekilde örgütlenmişlerdir. Tatar topluluğu dışarıdan yardım istemeden kendi azmi ile topluluğu faaliyetlerini sürdürmeyi başarmıştır. Bu başarının önemli nedenlerinden biri yabancı bir topluma uyum sağlamanın zorluklarını kuşaktan kuşağa yaşayan Tatarların bir ülkede azınlıkta olan toplulukların işçi piyasasındaki sert rekabete dayanmak için daha çok çalışmaları gerektiğini öğrenmeleridir. Eğitimin yüksek düzeyde olduğu Finlandiya'da kaliteli bir eğitim alan Tatarlar kamu sektörü ve özel sektörde başarılı bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Topluluğu Finlandiya'ya yeni gelen Tatarlara önerisi kendi dil, din ve kültürel mirasını korumaya çalışmalarıdır. Ancak aynı zamanda onlar uyumlu bir şekilde Fin toplumu ile bütünleşmek ve ülkenin yasalarına uymak zorundadırlar. Topluluk Finlandiya'ya yeni gelen diğer Müslüman göçmenlere iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne adaylığı sürecinde Finlandiya'nın Türkiye'ye destek vermesinde Finlandiya Tatarları büyük katkıda bulunmuşlardır. Genellikle Türkiye-Finlandiya ilişkilerinin başarılı bir şekilde yürütülmesinde Finlandiya'da yaşayan Türk-Tatar toplumunun Türkiye ile ilgili oluşturduğu olumlu imajın önemli bir etkisi olmuştur.

KAYNAKLAR

Ayda, Adile, (1991), *Sadri Maksudi Arsal*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Baibulat, Muazzez, (2004), *Tampereen Islamilainen Seurakunta: Juuret ja Historia* (Tampere İslam Cemaati: Kökleri ve Tarihi). Jyvaskyla, Finlandiya.

Finlandiya İle Sovyetler Birliği Arasında Yaşanan Kış Savaşı'na Ve Devam Savaşı'na Tatar Türklerinin Katılımı

- Belyayev, Fyodor, (2014), *Zimnyaya Voyna, Doroga Jizni* (Kış Savaşı, Hayat Yolu. Makaleler Toplusu). Moskova: Medina Yayınevi.
- Binark, Naile, (2002), Finlandiya'da Yaşayan Kazan Türkleri, *Türkler Ansiklopedisi XX* Ankara: 860-877
- Daher, Okan ve Bilal, Remzi, (2007), Veli-Ehmed Hekim Hezretnen Tuuina 125 el// *Mahalle Heberleri*. № 10.
- Daher, Okan, (2009), Russia and The Islamic World, International Conference, Moscow.
- Daher, Okan, Hannikainen Lauri & Heikinheimo, Karoliina, (2012), *Suomen Kansalliset Vähemmistöt: kulttuurien ja kielten rikkautta*. Helsinki: Otavan kirjapaino. (Finlandiya'nın Ulusal Azınlıkları: Kültürel ve Dil Zenginliyi, Otava yayınları).
- Elmgren, Aynur (2015), *Finlandiya Tatarları-Suomen Tataarit - "Salainen aseemme"* ("Gizli silahımız"), Helsinki: Helsinki Üniversitesi Yayınları.
- "Finlandiya Tatarları I", (2005), Akt: M. Yasin Kaya, *Türk Dünyası Kültür Dergisi*, Ekim, 226:22-23.
- Gimadiyeva, Güzel, (2008), "Musulmanskaya Obşına Finlandii: Organizatsiya, Struktura i Deyatelnost", *Uçenie Zapiski Kazanskogo Gosudarstvennogo Universiteta, Gumanitarneye nauki* ("Finlandiya'da Müslüman Cemaeti: Teşkilat, Yapısı ve Faaliyetleri", *Kazan Devlet Üniversitesi Bilimsel Yayınları, Sosyal Bilimler*), Cilt 150, kitap 8: 189-192.
- Gökgöz, Saime Selenga, (2008), "Finlandiya Türkleri ve Türk Hariciyesinin Siyaseti", *Bilig*, Güz, 47: 1-20.
- Halen, Harry, (2005), *Tatarica- Suomen volgan turkkilaisen yhteisön julkaisu ja niihin liittyvää aineistoa* (Tatarika- Finlandiya'da yaşayan Volga Türklerinin Topluluğunun Yazıları), Helsinki.
- Halen, Jussi Aro-Harry, (1995), *Finlandiya Türk Halkları, Dünya'da Türkler*, (Ed. Margaret Bainbridge), İstanbul. (Çev. Mehmet Harmanacı).
- Sarıahmetoğlu, Nesrin ve Kemaloğlu, İlyas, (2016), *İkinci Dünya Savaşı ve Türk Dünyası*, İstanbul: TDBB Yayınları.
- İshakov, Damir, (2001), "Tatarskaya Etničeskaya Obşnost", ("Tatar Etnik Birliđi, Tatarlar), (R. K. Urazmanova ve S. V. Çeşko (Der.), *Tatarı*. Moskova: Nauka: 11-25.
- İshakov, Damir (2014), *"Etnopolitičeskie i Demografičeskie Protsessi v XV-XVIII vv."*, *İstoriya Tatar s Drevneyşih Vremen* ("15.-18.yüzyıllarda Etnopolitik ve Nüfuz Süreçleri",

- Eski Çağlardan başlamakla Tatarların tarihi*) IV, Kazan: Tataristan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Ş. Mercani Tarih Enstitüsü Yayınları.
- Kabanen, Paavo, (1995), "Dvoynaya İgra. Sovetsko Finlandskiy Peregovori 1938-1939 godov"// *Rodina* ("İkili Oyun, 1938-1939 yıllarında Sovyet Finlandiya Görüşmeleri" *Vatan dergisi*, 12:46-48.
- Kıran, Abdullah, (2008), *Milletler Cemiyeti ve Önlenemeyen Savaş*, KKTC: Girne Amerikan Üniversitesi, J. Soc. & Appl. Sci), 3(6):19-36.
- Küçük, Evren, (2012), "Finlandiya'da Türk-Tatar Toplumunu", *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8: 114-140.
- "Kırmiskie Tatarı" (1999), *Tatarsky Entsiklopedičesky Slovar*, İstitut Tatarskoy Entsiklopedii Akademii Nauk TR, Kazan ("Kırım Tatarları", Tatar Ansiklopedi sözlüğü, Tataristan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi Tatar Ansiklopedi Enstitüsü).
- Armaoğlu, Fahir, (1988), *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1914-1980)*, 5. baskı. Ankara: İş bankası Yayınları.
- Leitzinger, Antero, Atık, Ali & İkola, Jaakko Oskari, (1940) "Suomen İslam Serurakunnan Veteraaniteos", *Vaasa lehti* (Finlandiya İslam Cemaatinin Gazileri, *Vaasa dergisi*), 19 Nisan.
- Nadirov, İlbarıs, (2005), "Finlandiya Tatarları II," (Akt: M. Yasin Kaya), *Türk Dünyası Kültür Dergisi*, Kasım, 227: 48.
- Oesch, Karl Lennart, (2001), *Talvoisotaa edeltäneet Moskovassa ja Suomen puolustusvalmius (Kış Savaşı Öncesi Görüşmeler ve Finlandiya'nın Savunma Gücü)*, Helsinki.
- Rayala, Pertti, (2014), *Suomen Historia (Finlandiya Tarihi)*, Helsinki: Oppimateriaalikeskus Opik.
- Rjeşevski, Oleg, (2009), "Fenomen Zimney Voynı" (Kış Savaşının Fenomeni), *Krasnaya Zvezda (Altın Yıldız Dergisi)*, Aralık:1-33.
- Savçenko, R.A., (2011), "Uçastie Voinskih Çastey, Sformirovannih v Tatarskoy Avtonomnoy Sovetskoy Sotsialistiçeskoj Respublike, v Sovetsko- Finlandskoy Voyni 1939-1940 godı", *İzvestiya Samarskogo Nauçnogo Tsentra Rossiyskoy Akademii Nauk*, t. 13, №3(2), ("Tataristan Özerk Sovyet Cumhuriyeti'nde Oluşturulan Askeri Birliklerin 1939-1940 yıllarında Yaşanan Sovyet-Finlandiya Savaşına Katılımı", *Rusya Bilimler Akademisi Samara Bilimsel Merkezi'nin Haberleri*, c. 13, No: 3(2): 439-443.

Finlandiya İle Sovyetler Birliği Arasında Yaşanan Kış Savaşı'na Ve Devam Savaşı'na Tatar Türklerinin Katılımı

Suomen Islam- Seurakunta (1975), 1925-1975, Tampere:Vientipaino oy (Finlandiya İslam Cemaati, 1925-1975).

Suomi, Yuhani, (2015), "Yksineisen Miehen Talvisota", *Tiedesse Tapahtuuneet lehti* (Yalnız Erkeğin Kış Savaşı, *Bilimde Yaşananlar Dergisi*), 1:17-24.

Yorma, Atilla, (1996) "Fin-Türk Dili Üzerine", *Türk Dilleri Araştırmaları*, C, it 6.

Daher, Okan (2017), "Finskie Tatarı: Nijgarskie Predprinimateli, Zimnyaya Voyna i Samaya Severnaya Meçet, Moskva: Realnoye Vremya (Finlandiya Tatarları: Nijgarlı Tacirler, Kış Savaşı ve En Kuzey Camisi, Moskova: Gerçek Zaman).

<https://realnoevremya.ru/articles/57784-okan-daher-lider-obschiny-finskih-tatar-otnosheniya-k-religii> (08.06.2017).

Lehtinen, Pasi, (2009), "Vaatimaton LEGENDA", İltalehti (Alçakgönüllü EFSANE, İltalehti gazetesi, 4 Aralık)

http://www.iltalehti.fi/talvisota/2009120410608432_ts.shtml , (08.10.2017).

Nieminen, Jamie, (2006), "Suomen Riveissä Taisteli Talvi- ja Jatkosodassa Lähes 200 Islaminuskoista Tataaria", Turun Sanomat (Kış ve Devam Savaşı'na Finlerle Beraber Ortalama 200 Müslüman Tatar Katılmıştı, Turku Dergisi). <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/1074165846/Suomen+riveissa+taisteli+talvi+ja+jatkosodassa+lahes+200+islaminuskoista+tataaria>, (15.07.2017).

Rovsing, Jesper & Weper, Torsten, (2010), "Talvisota: Puolustusota 40 pakkasasteessa", Historia ("Kış Savaşı: -40 derecede savunma savaşı" Tarih sitesi).

<http://historianet.fi/sota/toinen-maailmansota/puolustusota-40-pakkasasteessa> , (02.09.2017).